

Een richtlijn voor geestelijk verzorgers

Robert Koorneef

AL VRIJ SNEL NA HET ONTSTAAN van de coronacrisis krijgt de VGVZ van diverse kanten vragen over de rol die geestelijk verzorgers in contacten moeten spelen. Geestelijk verzorgers, betrokken bij Centra voor Levensvragen, stellen de vraag of huisbezoeken aan burgers nog mogelijk zijn. Kunnen we niet beter alle contact thuis opschorten? Of zijn er manieren om te bezoeken? En wat moet je dan doen om andere burgers en jezelf niet te besmetten? Geestelijk verzorgers uit zorginstellingen stellen vragen over de wijze waarop bezoek aan patiënten en cliënten mogelijk is. Een vraag van een geheel andere orde is of training aan zorg- en hulpverleners via een beveiligde videoverbinding in aanmerking komt voor vergoeding uit de subsidieregeling GV Thuis.

Binnen de VGVZ komt al snel de vraag op hoe de vereniging hierin zou moeten handelen. Allereerst is er het belang om antwoord te geven op de vragen die op verschillende plekken (zoals het stafbureau en het crisisteam) binnenkomen. Op 13 maart gaat er daarom een eerste 'richtinggevend advies' naar de leden: 'In verband met de snelle verspreiding van de corona-epidemie hierbij een bericht voor alle geestelijk verzorgers. Hoe zelf te handelen in het contact met patiënten of cliënten? Volg in de eerste plaats de richtlijnen van het RIVM en de GGD in je eigen regio. Volg daarnaast ook de richtlijnen en aanwijzingen van je eigen instelling (indien van toepassing).' De vraag is of dit eerste advies aan de leden volstaat.

Inmiddels worden de landelijke richtlijnen aangescherpt en komen er andere, specifieke vragen binnen. Een ic-verpleegkundige benadert de VGVZ, omdat zij gewend is dat geestelijk verzorgers zowel het medisch als verpleegkundig team ondersteunen bij ingewikkelde casusbesprekingen en moreel beraad, en individueel voor de specialist, A(N)IOS of verpleegkundige. Het ziekenhuisbeleid maakt direct contact met (bijvoorbeeld) geestelijk verzorgers niet mogelijk. 'Juist nu hebben we jullie hard nodig!', besluit zij. Wat kan de VGVZ betekenen om hier beweging in te krijgen? Ook met betrekking tot het bezoek van bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen stelt een aantal geestelijk verzorgers zich in verbinding met de VGVZ, met de vraag of de landelijke richtlijn ook betekent dat geestelijk verzorgers geen toegang meer kunnen hebben tot bewoners.

Unicum

Voor het eerst in de geschiedenis van de VGVZ wordt erover gesproken of de VGVZ wellicht een richtlijn moet opstellen inzake verschillende onderwerpen die naar aanleiding van de coronacrisis naar voren komen. En dient datgene wat de VGVZ opstelt richtinggevend of leidend te zijn? Het laatste is voor mij niet aan de orde. De wereld van de geestelijke verzorging is divers en de VGVZ kan onmogelijk voor alle geestelijk verzorgers en de plekken waar zij werkzaam zijn een soort commando formuleren waar ieder zich aan te houden heeft.

Het RIVM acteert proactief tijdens de crisis en hanteert adviezen en voorschriften, en onthoudt zich daarbij nadrukkelijk van bindende adviezen. Het instituut wil zeker meelesen en adviseren als de VGVZ een richtlijn opstelt, maar ziet daarbij voor zichzelf een terughoudende rol. De maximale rol die de VGVZ kan spelen in tijden van corona is het bieden van een richtlijn. Zo wordt er gewerkt aan een richtlijn die in de laatste week van maart beschikbaar kan komen; een richtlijn die flexibel kan meebewegen met ontwikkelingen in de samenleving, op grond van maatregelen van de overheid of voorschriften van het RIVM.

In het crisisteam dat geformeerd wordt rondom corona en de leden van het stafbureau, wordt tegen die achtergrond verder gesproken over wat de leden aangereikt moet worden. De thema's die spelen, laten zich in een aantal rubrieken ordenen: meer in algemene zin (hygiëne) en toegepast op de intramurale geestelijke verzorging respectievelijk GV Thuis. Daarnaast zijn er vragen rondom de subsidieregeling in relatie tot de coronacrisis en kwesties rondom rituelen en uitvaarten.

Huisbezoeken

Een totaal verbod op het afleggen van huisbezoeken lijkt een wenselijke lijn die we met elkaar afwegen en vervolgens voorleggen aan het RIVM. Het RIVM geeft op 26 maart aan dat huisbezoeken van burgers aan burgers mogelijk zijn en dat dit gegeven een bezoek door een geestelijk verzorger niet in de weg staat. Wel moet er worden nagedacht over een vervolgbeszoek aan een andere burger op die dag en de vraag welke beschermende maatregelen daarbij gehanteerd moeten worden.

In het midden blijft of één bezoek per dag of per dagdeel gewenst is. De VGVZ heeft een duidelijke voorkeur voor één contact per dag, ook omdat we signalen krijgen dat er geestelijk verzorgers zijn die bezoeken afleggen alsof er überhaupt geen coronacrisis is. We vinden het belangrijk om de veiligheid voor burgers, huisgenoten van de betrokken geestelijk verzorger en de geestelijk verzorger zelf expliciet te benoemen.

Daarnaast moet de richtlijn met betrekking tot huisbezoeken in verhouding gezien worden tot de inzet van geestelijk verzorgers in het oog van de storm, namelijk in het gedeelte van de ic's dat is ingericht voor coronapatiënten. Daar is uitdrukkelijk vraag naar geestelijke verzorging: een laatste gesprek, een afscheidsritueel en zeker ook een klankbord en ondersteuning voor specialisten, verpleegkundigen en andere medewerkers die een crisis van deze omvang nog nooit hebben meegemaakt. Welk signaal geeft de VGVZ af, als een totaal verbod op contact in de thuissituatie wordt voorgestaan en daarnaast de wens en zelfs de noodzaak van aanwezigheid en betrokkenheid op de beide locaties van een ic uitdrukkelijk wordt benoemd? Dat betekent enerzijds terughoudendheid vragen en anderzijds presentie en interventie aanmoedigen. En die presentie en interventie moeten ook weer in verhouding staan tot de richtlijnen van de eigen organisatie.

Drama's

Een enkele geestelijk verzorger lijkt al de deur van het verpleeghuis te willen forceren, om in weerwil van de lijn van de eigen organisatie ('Blijf thuis!') toch bewoners te bezoeken. Het empathisch hart dat hierbij klopt, moet echter wel in verbinding met de rede komen: 'Volg de richtlijn van je eigen organisatie, ook al staat dat haaks op wat je zou willen doen.'

Voor het eerst wordt erover gesproken of de VGVZ wellicht een richtlijn moet opstellen

Voor en na die eerste versie van 27 maart krijgen we signalen over de existentiële nood bij bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen in de lockdown. Het sombere relaas van een geestelijk verzorger en van een specialist ouderengeneeskunde over nachtelijk afscheid op de parkeerplaats, na het overlijden van een dierbare in een verpleeghuis, laat niets aan de verbeelding over: sterven en rouwen is in deze omstandigheden rauw en onbeschrijflijk. 'Mooi dat collega's teksten voor afscheidsrituelen schrijven,' zegt een ander, 'maar ik kan alleen maar zwijgen en woordloos aanwezig zijn.'

Met betrekking tot de bijdrage van geestelijk verzorgers op de ic blijven er wisselende signalen binnenkomen: enerzijds actieve inzet in de richting van patiënten, naasten en zorgmedewerkers, en anderzijds het advies thuis te blijven. Dat laatste wekt opnieuw de woede van verpleegkundigen naar managers: moeten wij dan óók nog de coronapatiënten bijstaan in hun existentiële crisis? En wie is er in deze crisis voor óns? Dit leidt tot een aangepaste versie van de richtlijn 1.1 van 6 april, waarin de rol van geestelijk verzorgers expliciet wordt beschreven en aangehouden.

Kamervragen

Op de achtergrond van dit alles speelt het debat dat op 1 april in de Tweede Kamer is gevoerd met de minister-president en minister De Jonge (VWS). Centraal staat de vraag of geestelijke verzorging een vitaal beroep is in de zorg aan bewoners van een verpleeghuis in lockdown (Van der Staaij, Segers), bij het begeleiden van patiënten met een post-ic-syndroom en de noodzakelijke begeleiding gedurende langere tijd aan mensen 'die nu dat moeilijke werk voor ons staan te doen' (Ouweland). De verantwoordelijk minister noemt bij de begeleiding door professionals expliciet de inzet van geestelijk verzorgers.

Daarover wordt hij op 8 april nader bevraagd door de Kamer, waarop hij toezegt om goede voorbeelden van geestelijke verzorging aan de Kamer te tonen. Omdat de GV Thuis daarin wat onderbelicht blijft en de samenhang tussen verschillende werelden van geestelijke verzorging (intramuraal, thuis en wat betreft de inzet van geestelijk verzorgers van defensie in ziekenhuizen) bij de informatie aan de Tweede Kamer wat achterblijft, brengen we dit, samen met Agora en het CIO, onder de aandacht bij VWS.

Mogelijk volgt hieruit – tussen het moment van schrijven en het verschijnen van dit nummer – een aanpassing van de richtlijn voor geestelijk verzorgers. Allereerst zitten we nog midden in de storm en is het lastig om dit proces met betrekking tot richtlijnen nu al goed op waarde te schatten. Daarnaast spelen er meerdere thema's waarover wellicht meer duidelijkheid komt, bijvoorbeeld over de rol van geestelijken en geestelijke verzorgers als vitaal beroep en ook over de rol die zij spelen in de (na)zorg aan en opvang van burgers, naasten en zorgpersoneel. Hierover is een Kamerbrede motie aangenomen die de basis vormt voor een brede verankering van geestelijke verzorging in de volle breedte van de samenleving. Wellicht dat we daarbij in het najaar nadrukkelijker met elkaar kunnen stilstaan. Voor de actuele stand van zaken zie <https://vgvz.nl/corona>.

Robert Koorneef is directeur van de VGVZ. E-mail: robertkorneef@vgvz.nl.